

Баранцова І.О.

викладач Мелітопольського державного педагогічного університету ім.Б.Хмельницького

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Зміст освіти є віддзеркаленням культури певної епохи. В той же час, існуюча система вищої освіти багато в чому побудована на культурних домінантах минулого – раціональному погляді на світ, інтелектуалізмі, утилітарності, як свідчить аналіз досліджень та практики діяльності педагогічних вищих навчальних закладів. Отже, вирішення вказаної проблеми є вельми актуальною і лежить у площині всебічної модернізації педагогічної освіти з метою забезпечення її високої якості. Інтегрованим показником її є рівень культури (загальної, педагогічної, громадянської) випускників навчальних закладів.

Аналіз літератури. Науковому розв'язанню проблеми вдосконалення професійної підготовки вчителя сприяли дослідження тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Україні та за рубежом (В.П. Андрущенко, Н.В. Абашкіна, О.А. Абдуліна, І.А. Зязюн, М.Б. Євтух, Н.В. Кузьміна, В.Г. Кремень Д.Ф. Ніколенко, Н.Г.Ничкало, Л.П. Пуховська). Поряд із загальними проблемами діяльності педагогічної освіти дослідники цілком слушно вказують на причини падіння престижу професії вчителя, визначають шляхи та засоби вдосконалення цього напрямку діяльності. Питання підвищення якості, а отже – престижу педагогічної освіти і навчання, знаходять своє відображення як у діючих законодавчих актах, так і проектах нових документів. Але, на наш погляд, недооцінюються можливості використання такого дієвого фактору досягнення ефективності і створення позитивного іміджу як розвитку культури навчального закладу.

Метою даної статті є спроба розкрити взаємозв'язок культури педагогічного вищого навчального закладу з ефективністю його роботи, престижем; з'ясувати значущість для теорії і практики розвитку педагогічної освіти знань і надбань культурології; обґрунтувати необхідність здійснення культурологічного підходу як

дієвого фактору підвищення ефективності його діяльності.

Викладення основного матеріалу. Формування культури вищого педагогічного навчального закладу – це складний процес, ядром, системоутворюючим елементом якого, на нашу думку, має виступати ідея вирощування Людини Культури, а не лише фахівця.

Звернення до культури, як до основи освіти, відкриває перспективу, можливість глибшого філософського, культурно-історичного, науково-педагогічного обґрунтування навчально-виховної діяльності. На думку сучасних дослідників у галузі культурології освіти, культуровідповідність освіти означає, що вона: відповідає різноманітній палітрі культури суспільства; сприяє культурній ідентифікації молодого покоління; будує освітній процес як полікультурний; забезпечує систему різноманітних культурних функцій, а не лише трансляцію культурного досвіду; сприяє особистісній реалізації кожного суб'єкта у культуротворчому процесі [1, с. 75].

Разом з тим слід наголосити, що культурологію називають парадигмою ХХІ століття, методом і засобом пізнання і існування, особливою системою світогляду та світосприйняття [2]. Адже ж це система ідей, понять та методик, які допомагають зрозуміти сутність освітньо-виховного процесу як культурного феномену і отримати науково-змістовне наповнення відповідей на безліч актуальних для педагогів запитань.

На думку прихильника культурно-історичного підходу до вивчення освітніх процесів американського психолога Дж. Брунера, теорія освіти лежить на перетині природи пізнавальних здібностей людини і природи культури. Мова йде про можливість гармонізації людських здібностей і соціальних умов. Однодумці його вважають, що найпродуктивніше будувати процес навчання по типу спільної діяльності, в якому педагог виступає у ролі диригента. Адже вся людська культура базується на взаємодії однодумців [3, с. 36].

Дослідження підтверджують: чим нижчий рівень культури педагога, тим слабше виявляється потреба у її розвитку. Ми стверджуємо, що цілеспрямована робота по формуванню культури навчального закладу передбачає реалізацію культурологічного підходу до навчально-виховного процесу. Такий підхід є конкретно-наукова методологія пізнання та перетворення педагогічної реальності, важливий фактор модернізації педагогічної освіти, ефективний засіб її гуманітаризації та гуманізації. Основними педагогічними умовами успішної реалізації культурологічного підходу виступають: наявність обґрунтованих культурологічних засад діяльності педагогічних навчальних закладів; науково-методичне забезпечення процесу; максимальне використання потенційних можливостей змісту навчальних предметів для культурологічної підготовки випускників; реалізація соціокультурних функцій методів, дидактичних прийомів тощо з метою формування професійно-культурної компетентності майбутніх учителів. Наголошуємо на необхідності створення у навчальному закладі сприятливого культурно-освітнього середовища. Разом з тим, як показують результати дослідження, цей фактор часто недооцінюється.

Особливого значення набуває духовно-культурне наповнення навчання та виховання в умовах, коли вплив економічних, ринкових відносин досить суттєвий. Іноді це надміру «комерціалізує» освітнє середовище. Спостерігається тенденція до

надання переваг прагматичному, споживацькому способу життя, його економічному виміру. Тут необхідно знаходити розумний баланс у ціннісних орієнтирах на особистість духовну і так звану економічну, прагматичну. Освітнє середовище у поєднанні його дидактичних та виховних можливостей має високу потенційну здатність впливу на гармонізацію цих важливих сфер людського буття – красивого і корисного.

Принципово важливою для нашого дослідження є культурологічна складова. Тому, насамперед, нас цікавили культурні механізми взаємодії. Так, ми звернулися до поняття культурне середовище. Його ми розглядаємо як достатній рівень культури освітнього середовища, його культуровідповідність. Це багатомірне явище, яке включає систему елементів людського та предметного оточення, умов (інформаційно-освітніх, психолого-педагогічних, матеріально-технічних, знаково-символічних), що впливають на культурний розвиток суб'єктів освітнього закладу і зазнають змін у результаті культуротворчої діяльності цих суб'єктів. Це – конкретний соціальний простір, в якому вихованець активно включається в культурні зв'язки суспільства і де він набуває досвіду самостійної культурно-професійної діяльності. Засвоєння культурних цінностей відбувається через зміст навчальних предметів, реалізацію соціокультурних функцій методів навчання, шляхом організації повноцінного включення вихованців у створення культурного середовища закладу. Самоуправління, самоорганізація, співробітництво стають невід'ємними атрибутами життєдіяльності колективу, важливими елементами його культури. Завдання полягає у тому, щоб створити у навчальному закладі таке середовище, яке було б адекватним потребам сучасного суспільного розвитку, відповідало сучасній культурі і дещо випереджало її, забезпечуючи прогрес. А він можливий лише за наявності в країні якісної освіти, високого рівня культури людей, їхньої здатності розв'язувати свої завдання, мислячи і діючи у річищі нових ціннісно-сміслових координат. Все це складає зміст розвитку культурного середовища, яке є основним структурним елементом педагогічної системи навчального закладу і виступає важливим чинником забезпечення якості освіти. Останній є визначальною умовою престижу цього закладу. Спираючись на результати досліджень, можемо стверджувати, що рівень культури суб'єктів освіти є одним з найбільш інтегрованих показників її якості. Адже в основі прогресу завжди є культура у її широкому значенні.

Висновки. Соціокультурна місія педагогічних вищих навчальних закладів, на наш погляд, полягає у забезпеченні висококваліфікованими педагогічними кадрами, які відповідають сучасним вимогам розвитку культури. Йдеться про культуру особисту, професійну, педагогічну, громадянську тощо. Сформувані її можливо лише за наявності у діяльності навчального закладу культурологічного підходу. Суть його полягає у тому, що освіта розглядається у контексті культури як багатовимірне явище, а тому не зводиться до навчання, засвоєння знань. Звідси – необхідність культурологічного підходу до визначення мети освіти. Результатом реалізації цієї мети завжди має бути новий рівень культури навчального закладу. Інтегрованим критерієм якості освітньої системи є її здатність забезпечити всім суб'єктам комплекс можливостей для ефективного особистісного саморозвитку і самоактуалізації, повноцінного входження в культуру.

Література

1. Крылова Н.Б. Культурология образования / Н.Б. Крылова. – М. : Народное образование, 2000. – 178 с.
2. Карнажицкая Т.В. Культурология как парадигма XXI века [Электронный ресурс] / Т.В. Карнажицкая. – Режим доступа : <http://kulturolog.narod.ru/theory/chit.htm>.
3. Брунер Дж. Культура образования / Джером Брунер ; (пер. Л.В. Трубицыной, А.В. Соловьева) ; Моск. высш. шк. социальных и экон. наук. – М. : Просвещение, 2006. – 306 с.
4. Болгаріна В. Культурологічний підхід до управління школою / В. Болгаріна. – Харків : Основи, 2006. – 156 с.